

שיח

יציאת שבת

5.27

כניסת שבת

4.28

יוצא לאור לעילוי נשמת הקדושים

מיכאל יצחק מליק ואברהם פלדמן הי"ד

פרשת וַיְרָא, מרחשון תשע"ג, שנה שלושים וארבע, גליון מס' 4

גליון זה יוצא לאור בחסות עיריית רחובות, האגף למוסדות העירייה, המחלקה לתרבות תורנית

שלושת השלבים בחיי אברהם ובחינו

המילים "יניה אַחַר הדברים האלה" (כב, א) הפותחות את ניסיון העקידה, מופיעות פעם נוספת בהקשר לאברהם בברית בין הבתרים (טו, א). הרש"י הירש (טו, א) מדייק, כי הביטוי "אַחַר הדברים האלה" מחלק את חיי אברהם ל-3 תקופות: א. מפרשת "לְךָ-לְךָ" ועד ברית בין הבתרים. ב. מברית בין הבתרים ועד ניסיון העקידה. ג. מניסיון העקידה ועד סוף חייו. אם כן, אלו שלושה שלבים שאברהם עבר, שלושה מימדים שהכיל בתוכו. וכאברהם אבינו, גם אנו צריכים לעבור אותם, שלוש תכונות שאנו צריכים להכיל בתוכנו.

השלב הראשון - "לְךָ-לְךָ" - הרש"י הירש מדייק, כי אם הייתה כוונת הציווי לעבור ממקום א' למקום ב' - היה מספיק במילה "לְךָ" כמו "צא". לשיטתו הפרשנית, אומר הרש"י הירש, כי שורש ה.ל.כ קרוב לשורש ח.ל.ק ושורש ח.ל.ק יכול להיות מובן בשני אופנים: חלק - באופן של חלוקת דבר שלם לכמה חלקים, ומצד שני חלק - כדבר חלק ועצמאי ששום דבר לא נתפס בו. מטרת הליכתו של אברהם - "לְךָ", פירושו מהארץ, מולדת, בית, היא למטרת "לְךָ", לעצמאות שלך. זאת אומרת, אברהם אבינו בציווי הראשון מצווה להתנתק, להיחלק מזרם התרבות החיצונית דאז, וללכת בעקבותיה היהודית לעבר עבודת ה' "חלקה" - נטולת השפעות מהחברה החיצונית וערכיה המקולקלים. כמו כן, גם אנו מצווים כעם וכפרט, לדעת לבחור את דרכינו לא מתוך מה שהחברה העולמית או הציבורית מכתובה לנו, כי אם מתוך חתיירה לאמת המוחלטת ולערכים הישראליים.

השלב השני - בברית בין הבתרים מופיע הביטוי "בַּמְחֶזֶה" (טו, א). שורש ת.ז.ה קרוב לשורש ח.ס.ה, ח.צ.ה. החוזה, הוא אדם הצופה מציאות רצויה, אף על פי שאיננה מצויה כרגע במציאות ואינה גלויה לְעֵינַי. ומכאן חסה - אדם בעל ביטחון מתוך אותו חזון, שלמרות המציאות החסרה - הוא בטוח שהיא תגיע ליעודה. אך על מנת להגיע לחזון בביטחון, יש לחצות - לפעול ולקדם את המציאות לאותו חזון, על אף כל הקשיים הכרוכים בכך ולהבין שמדובר בתהליך ממושך. אם כן, השלב השני הוא, להבין שההליכה אל החזון כעם וכפרט - תלויה בצורך לחצות, זאת אומרת בקשיים ובסיבוכים, בהבנה שיש צורך בתהליך, אך להיות מלאי ביטחון במטרה.

השלב השלישי - בזמן שאברהם אבינו רואה, כי הוא בדרך להגשים את השלב הראשון על גבי השלב השני (לידת יצחק, והבטחת הארץ והזרע), מגיע משבר שנראה כאילו סותר את ההבטחות שהובטחו לו. "ארץ המוריה" - שורש ה.ר.ה - הריון, הוא הולדת מציאות חדשה לעולם. אברהם מלמד אותנו עבודת ה', במדרגה עליונה יותר ממה שנראתה עד כה: עבודת ה' שאיננה חיצונית, איננה סתם עוד "טקס". הרש"י הירש מדייק, כי בפסוק ה' - אברהם קורא לעקידה "השתחויה" ("יִלְכָּה עַד כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה"). הַיְי אומר, אברהם מכניס לעבודת ה' את כל מחשבותיו, רצונותיו האנושיות, מקדיש את כל מגמת חייו ומכפיף עצמו לרצון ה', תוך כדי ויתור על תבונת עצמו. וכן אנו, בני אברהם, צריכים לשאוף לעבוד עבודת ה' במדרגת הקרבה מלאה של כלל אישיותנו לפני ה' יתברך.

נדב שיף

חדשות כנען / עורך: נפתלי יערי

משלחת רמת-דג מבקרת את אברהם
משלחת רמת-דג של מלאכי השרת, באה לבקר את אברהם.

כתבנו באוהל אברהם מוסר, כי למרות שאברהם נמצא ביום השלישי שאחרי מילתו, שהוא כידוע היום הקשה והכואב ביותר, לא ויתר אברהם על מצוות הכנסת אורחים. אמנם, חס הקב"ה על אברהם והוציא חמה מנרתיקה, על מנת להרחיק את האורחים כדי שלא להטריח את אברהם, אך אברהם כדרכו ישב פתח האוהל כדי לצפות לאורחים. כשראה הקב"ה שאברהם מצטער על הַעֲדָר האורחים, שלח לו שלושה מלאכים, שנראו לאברהם כדמות ערבים.

לכתבנו נמסר באופן בלעדי, שלכל אחד משלושת המלאכים תפקיד יחודי. תפקיד האחד, לְרַפֵּא את אברהם. לשני, תפקיד משמח והוא לְבַשֵּׁר לשרה שהיא עתידה ללכת בן. ואילו תפקיד השלישי, להפוך את סדום. יודגש, שעל אף שאין מלאך עושה שתי שליחויות, הרי במקרה זה, אחרי שרפאל סיים תפקידו - לְרַפֵּא את אברהם, הוטלה עליו שליחות נוספת והיא להציל את לוט. כתבנו מוסר עוד, שאברהם שחשש שאורחיו הם ערבים - המשתחווים לעפר רגליהם וחשש מהכנסת עבודה-זרה לביתו - תחילה נתן לאורחים מים על מנת לרחוץ את אבק רגליהם. עוד נמסר לכתבנו, שאברהם שהקפיד על כשרות המזון, ידע, שיקח זמן עד שיוכלו אורחיו ליהנות ממטעמי הבשר שיביך להם, לכן הגיש להם חמאה וחלב שהיו תחת ידו.

ברגע האחרון: הַגֵּר וישמעאל גורשו
שרה שראתה שישמעאל מלמד את יצחק עבודה-זרה, זרשה מאברהם לגרשו. אברהם הצטווה על ידי הקב"ה: "כל אשר תאמר אליך שרה, שְׁמַע בְּקֹלָהּ" (כא, יב).

דָּרַשׁ דָּרַשׁ
מהמדרש לפרשת וַיְרָא
בראשית רבה, פרשת וַיְרָא, פרשה מת, ז - "והוא יושב פתח האהל פְּחוֹם הַיּוֹם" (יה, א), רבי פְּרָכְיָה משום רבי לוי אמר: "יֵשֵׁב" כתיב (כתיב חסר והקרי מלא). בְּקֶשׁ לעמוד, אמר לו הקדוש ברוך הוא: שֵׁב, אתה סימן לבְּנִיךְ. מה אתה יושב ושכינה עומדת, כך בְּנִיךְ יושבין ושכינה עומדת על גְּבֶנְךָ. כשישראל נכנסים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וקורין קריאת שְׁמַע וְחַן יושבים לכבדי ואני על גְּבֶנְךָ, שנאמר (תהלים פב, א): "אלקים נִצָּב בְּעֵדַת א-ל". רבי שמואל בר חייא ורבי יודן בשם רבי חנינא, על כל שבח ושבח שישראל משבחין להקב"ה - מְשַׁרְה שכינתו עליהם, מה טעם? (תהלים כב, ד): "וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל".

לקוראינו: מאמרים המופיעים ללא ציון שם הכותב, נכתבו על ידי חברי המערכת

חברי המערכת: הרב אברהם פוס, משה רוט, נפתלי יערי, יהודה מליק
העריכה בסיוע אברכי כולל "יד ברודמן" ללימודי הוראה ודיינות, בית שפירא, רחובות
טלפון: 08-9412048
אתרנו באינטרנט: www.pirsuma.com/siach
הדפסה: דפוס ש.ה.ר. רחובות 70. 08-9475106

בסיוע כולל "יד ברודמן" רחובות

מה קרה לאשת לוט ומדוע?

בתחילת דברי, אביא דעה מפתיעה: לאשת לוט לא אירע דבר! ניתן להסביר את הפסוק, כדברי החזקוני (וכן הרלב"ג): "דבר אחר: נתבט אשתו מארצו, ונתהי כל הארץ נציב מלח (השווה: יט, כו), שכן יפרית נמלח שרפה כל ארצה" (כך מתארים את מה שקרה לסדום וסביבותיה, בספר דברים כט, כב). כלומר, "נציב מלח" מתאר את מה שראתה אשת לוט, כשהביטה לאחור, למרות האיסור. על דעה זו יקשה: אם היא נשארה בחיים, למה כתוב בהמשך: "יצעל לוט מצוער, וישב בהר ושתי בנותיו עמו" (יט, ל)? כמו כן, סביר להניח, שהבטת לא יכלו לעשות מה שעשו, אם אמן הייתה שם...

לדעת רבי יוסף "בבז שור", לוט נצטווה לעזוב את סדום במהירות, כמתואר בקטג, והציווי - לא להביט לאחור - נועד למנוע עיכובים. אבל אשת לוט לא הדרזה, אלא, מדי פעם עצרה כדי להביט אחורה, לראות מה קורה. היא נשארה מאחור, וענן הגפרית והאש - פשוט השיגו אותה והיא נהרגה, או שגופה "ינעטף" במלח, עד שהיא נראתה כנציב - עמוד, מצבה. ומסוּף הפרשן: "אבל העולם אומר, כי גופה נהפך להיות מלח...".

אך ניתן גם לראות באשת לוט משהו סמלי, עמוק יותר. אנו יודעים, שלפעמים כדי להיות משהו מיוחד, צריך להתנתק לגמרי מן העבר וללכת עם המבט קדימה, לעתיד חדש. כך עשה אברהם אבינו, שעזב את ארצו ומולדתו, והלך לקראת הפיכתו לאב לעם סגולה. עם ישראל התנתק ממצרים וטומאתה, והלך

לקראת הפיכתו לעם סגולה בארצו. גם הם הצטוו - לא לשוב עוד למצרים. אבל דור יוצאי מצרים - לא זכה להיכנס לארץ, בעקבות חטא המרגלים, כי הם גילו בדעתם, שהם טרם התנתקו לגמרי ממצרים, הביטו לאחור - רצו לחזור והפסידו.

גם לוט ומשפחתו - לא זכו להינצל מסדום בזכות צדקתם, אלא בזכות אברהם. וגם אם ניצלו בזכות עצמם, הרי כדי להיות ראויים להצלה בכל אופן, עליהם להוכיח, שהם מתנתקים מרשעת סדום. עליהם להוכיח, שרשעת המקום - לא דבקה בהם. אבל אשת לוט, כנראה, לא הצליחה לגלות את הנחישות הנחוצה, והבטתה לאחור - הביעה את רצונה לחזור. אמנם, יש האומרים לזכותה, שהיא הצטערה על בנותיה שנשארו שם. אך תגובת ה' מלמדת, שישנם מצבים - בהם אין מקום לרגשות אישיים, אנושיים. הבנות שנשארו, הרי לא האמינו למלאכים והן היו כבר חלק מסדום, ואם האשה מתגעגעת אליהן - סימן שגם ליבה אינו שלם ולכן לא מגיע לה להינצל. חז"ל הביעו רעיון זה, באומרים (ראה ברש"י יט, כו): "במלח הָטָהּ (ובכך דמתה לסדומיים) ובמלח לקתה".

מנחם אדלשטיין

התפילה על סדום ועקידת יצחק

הרמב"ם ב"מורה נבוכים" (ג, כד) אומר, שעקידת יצחק היא עדות על אמונות הנבואה: "והענין השני, להודיענו עד כמה אמונתו אצל הנביאים מה שבא להם מאת ה' בחזון. כדי שלא יחשוב אדם, שכיון שזה בחלום ובמראה, כמו שביארנו... אפשר שלא היה מה ששמעוהו או מה שנמשל להם אמתי... והראיה לכך, שהרי חש (=מיהר) לשחוט את בנו, יחידו, אשר אהב, כפי שנצטווה".

הרמב"ם בדבריו מניח הנחה, והיא - שאין סיכוי שאברהם אבינו היה הולך לעקוד את בנו, אם היה לו ספק שאכן הקב"ה אמר לו לעשות כך. לכן, הוא מסיק, שהימים לומר שכשנביא מקבל נבואה - ברור לו לחלוטין שלא היה זה סתם חלום.

מעת, ניתן לשאול שאלה אחרת, והפעם לא על "אופי הנבואה" אלא על אופיו של אברהם אבינו: אולי אברהם היה איש צייתן מטבע ברייתו, לכן זה לא לגמרי "חכמה" שדווקא הוא נענה לציווי לשחוט את בנו?

נדמה לי, שהתשובה לשאלה זו, טמונה גם היא בפרשתנו. במהלך תפילת אברהם אבינו על סדום, מתדיין אברהם עם הקב"ה כנגד הפיכת סדום, בטענה, שאולי ימצאו בה גם צדיקים ולא יתכן ש"השפוט כל הארץ לא יעשה משפטי" (יח, כה). את הדיון הזה מנהל אברהם אבינו לטובתם הברורה של אנשי

סדום, כסגור משובח. כך, למשל, כאשר הוא מבקש להוריד את "מחוד הצדיקים" מ-50 ל-45, הוא אומר "ואלי יתקרח חמשים הצדיקים חמשה, התשחית בהמשה את כל העיר?" (שם, פסוק כח), למרות, שמובן מאליו שהשחית העיר לא תעשה רק בעבור החמישה שחסרים, אלא בעבור רוב ככל אנשי סדום שהם "יעים וחטאים לה' מאד" (יג, יג).

אפשר היה לחשוב, שאברהם אבינו "גילה את אלקים" ומרגע שגילה אותו - הוא הולך "כמו תוכי" ואינו פוצה פה כנגד מה שאומר הקב"ה. אך בתפילה על סדום, הוא מדיוק את ההיפך. אברהם אבינו, בענוה גדולה כמוכן, עומד וטוען כנגד ה' הדין שהקב"ה עומד להביא על סדום.

סיפור התפילה על הסדום נגלה לנו, שאברהם אבינו שהולך לקיים את ציווי העקידה, הוא לא "אביר הציות, מדכא המחשבה האישית", אלא דווקא זה שלמען האמת - בה הוא מאמין - מוכן מצד אחד לעמוד וגנהל "משא ומתן" מול ריבטו של עולם, ומצד שני, לעמוד מול רגשות החמלה האדירים שבו ולעשות את מה שהקב"ה מורה לו.

מעבר לכך, מוסיף הרב קוק בפירושו אל פסוקי העקידה (בתוך סידור "עולת ראיה") ואומר, שהמילה "נקה" בפסוק "והאלקים נקה את אברהם" (כב, א), מלמדת, שהקב"ה יצר לאברהם מציאות שבה הבחירה תהיה כולה שלו - "יודע תעלומות ב'ה'... הופיע עליו רצון חופשי מוחלט, בלתי-מקושר בשום הכרח פנימי או חיצוני, כדי שעצמיותו הפנימית הבלתי-תלויה תופיע פה בהדרגה און עזה".

איתי וייס

פינת ההלכה

מלאכת בורר בשבת (ח)

למדנו, שמוותר לקלי פירות וירקות ביד, אף שמוציא את הפסולת מתוך האוכל, משום שכאשר אי אפשר להגיע לאוכל מבלי להוריד את הפסולת - אין זה נחשב כמלאכת ברירה אלא כדרך אכילה.

הפעם נעסוק בהוצאת גרעין מהפרי.

יש לשאול, האם מותר להוציא בידו את הגרעינים שבתוך הפירות, לפני שאוכל את הפרי עצמו? לדוגמה: גרעין שזוף, אפרסק או תפוח, שלכאורה במקרה זה - לא שייך ההיתר הנייל, משום שאפשר להגיע לאוכל ולאוכלו, גם מבלי להוציא את הפסולת. דהיינו, שיכול לאכול את הפרי עצמו ולא להוציא מיד את הגרעין, אם כן, מוציא פסולת מאוכל ולכאורה הרי זה אסור!

א. ה"משנה ברורה" (שכא, סקפ"ד) כתב, שמוותר להוציא את הגרעין של השזוף בשעה שארוחו בידו לאוכלו מיד, על פי מה שכתב ב"ביאור הלכה" (שיט, ד"ה הבורר), שיש פוסקים שהתירו להוציא כל פסולת בעת האכילה עצמה, דהיינו, שארוחו הפסולת בידו (ולא שמוותר, רק כאשר נמצא הפסולת בפיו). ולשיטתם,

היתר זה קיים אף באופן שאפשר להגיע לאוכל, מבלי להוציא את הפסולת.

ה"משנה ברורה" הוסיף, שמוותר להוציא את הגרעין אפילו שלא ארוחו בידו לאוכלו מיד, אלא אפילו לפני הסעודה כדי לאוכלו לאלתר. ומחדש, שגם במקרה זה, שייך ההיתר של קילוף פירות שכאשר אי אפשר בעניין אחר - מותר לאלתר, שכיוון שדרך אכילת השזוף היא להוציא את הגרעין לפני האכילה, גם נחשב כאי-אפשר בעניין אחר ולכן מותר להוציא את הגרעין.

ב. אמנם, ה"חזון איש" (סימן נד, סק"א וסק"ה) חולק על שני ההיתרים ולפי דעתו, אסור להוציא את גרעין השזוף לפני אכילת הפרי וצריך לאכול את הפרי עצמו.

ג. גרעיני אבטיח - עדיף שיכניס לפיו חתיכת האבטיח ואז יוציא את הגרעינים. ואם אינו רוצה לעשות כך, כתב ה"שמירת שבת כהלכתה" (פ"ג, טז), שינער את פרוסת האבטיח על מנת להסיר את הגרעינים.

אמנם, גרעינים הדבוקים לאבטיח ואי אפשר לנערם, כתב, שהמקל - יש לו על מי לסמוך, שאפשר שברעיני אבטיח גם ה"חזון איש" יודה שמוותר.

ד. עוקצי פירות - הפוסקים כתבו, שהסרת העוקץ מהפרי דומה להסרת הגרעין מתוך הפרי, שלפי ה"משנה ברורה" - מותר לפי ה"חזון איש" - אסור.

הרב אריה ויזל

"אמור מעט ועשה הרבה"

פרשתנו מתחילה בתיאור המפגש של אברהם עם שלושת המלאכים הבאים לבקרו. ידועים המדרשים, המייחדים תפקיד לכל אחד מהם וכן התיאור של כמיהתו של אברהם להכניס אורחים בצל קורתו, על אף שהיה זה היום השלישי למילתו.

והנה כאשר המלאכים מגיעים אל אברהם, הוא מציע להם (יח, ד-ה): "ייקח טא מעט מים ורחצו רגליכם, והשענו תחת היד. ויקחה פת לחם וסעדו ללכם אחר תעבדו, כי על כן עברתם על עבדכם, ויאמרו: כן תעשה כאשר דברתי". אברהם מציע לאורחיו את המינימום הנדרש לקבלת אורחים, החולפים על פניו "כחם היום" (שם, פסוק א). כאן מגיע התיאור של התקרבות אותה מגיש אברהם לפני אורחיו והטרחו המרובה שהוא טורח בה. (שם, פסוקים ו-ח): "וימחר אברהם האקה אל שרה, ויאמר: מקחי שלש סאים קמח סלת, לגשי נעשי עגות. ואל הבקר רץ אברהם, ויקח בן בקר רך טוב ויתן אל הנער וימחר לעשות אותו. ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם, והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו". גם אם לא נתייחס לדברי הגמרא (בבא מציעא פ, ב) שמדובר בשלושה עגלים, עדיין יש כאן מנה הראייה להתכבד. אברהם בן תשעים ותשע, כואב את פאב המילה ובכל זאת רץ בעצמו אל הבקר ואינו שולח את מי ממשרתיו לעשות זאת.

על המשנה במסכת אבות (א, טו): "אמור מעט ועשה הרבה, ויהי מקבל את כל האדם בְּסֶבֶר פנים יפות" נאמר (אבות דרבי נתן,

חזק לנער

כ). "הצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה, שכן מציעו באברהם אבינו עליו השלום, שכשאו המלאכים אצלו מהו אומר "ויקח טא מעט מים... ויקחה פת לחם... (בראשית יח, ד-ה). מלמד, שאפה להם תשעה סאין ושחט להם שלש בהמות".

בהמשך אותה משנה באבות, אומר שמאי: "יהי מקבל את כל האדם בְּסֶבֶר פנים יפות". לכאורה, מה הקשר בין שתי אמירות אלה של שמאי? ניתן למצוא כאן קשר ישיר הנוגע לשני עניינים חשובים, התופסים חלק חשוב במעשיו של כל יהודי: האחר - מצוות הצדקה, והאחר - מצוות הכנסת אורחים.

הרמב"ם (מתנות עניים יז, יד) פסק, שאחת המעלות בצדקה היא, הנתנה בְּסֶבֶר פנים יפות. כלומר, להאיר פנים גם למסכן ולתקו. משמע, שהארת הפנים היא חלק בלתי נפרד ממצוות הצדקה. הכנסת אורחים יכולה להחשב כחלק ממצוות הצדקה ואף כאן חשובה הארת הפנים, שכן כאשר האורח הוא שפניו של המארח זועמות, יתבייש לאכול כדי שובעו.

הנה כי כן, מלמדנו אברהם אבינו, שבדיבור יש לצמצם ככל האפשר, כדי שהאורח לא יהסס להיכנס, אך כשעוברים מהלכה למעשה - כאן "כל המרבה, הרי זה משובח".

נפתלי יערי

